

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 860

מסכת סוטה כ' - כ"ו ♦ כלים י"ד, ב' - י"ד, ה'

בס"ד, ג' כסלו תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ שונא מתנות יחיה
- ♦ קיום מצווה-הזכות הגדולה ביותר
- ♦ המחאה שכובסה בתוך מכנסים
- ♦ תשלום בהמחאה ללא פרטים מזהים

♦ עריכת פדיון הבן בלי כהן

- ♦ גניזת ספר תורה בארון הקודש של הקראים
- ♦ מכירת תשמישי קדושה לנכרים:
- ♦ מזוזה לפתח מבצרו של ההגמון
- ♦ "לעולם ילמד אדם תורה שלא לשמה"

דבר העורך

יהודים יקרים ואהובים!

"יהודים יקרים ואהובים! זה הוא הדף היומי! שהיהודי ילמד, שייכנס לבית המדרש, אז הוא מאושר".

במילים פשוטות אלו, שבקעו מעומק ליבו, פנה הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצוק"ל בשנת תשמ"ג אל לומדי "הדף היומי", בנשואו את דבריו במעמד סיום המחזור השמיני של הדף היומי. "שהיהודי ילמד, שייכנס לבית המדרש, אז הוא מאושר".

כאשר הדברים נשמעים מפיו של גדול בישראל, שעמל כל ימיו בלימוד התורה והגה בה בהתמדה מופלאה, הם מקבלים מימד עמוק בעל משמעות מיוחדת לכל אדם. הוד קדומים ננסך בהם. קולותיהם של גדולי ישראל זצ"ל, החפץ חיים, רבי חיים עוזר גרודזינסקי, רבי איסר זלמן מלצר והרב מבריסק, שהאצילו עליו מאור תורתם והנהגתם, ואשר עמם התפלפל ברייתא דאורייתא, נמסכים בקולו, ומשמיעים בקול אדירים שבוקע לבבות, את קריאת הקודש המהדהדת מאז היותנו לעם: "יהודי! רגליך ורגלי אבותיך עמדו על הר סיני! המשך את שלשלת הדורות! קבע את מקומך בספסל שבבית המדרש החמים ולמד תורה! זוהי תכליתך. כי לכך נוצרת".

מספר הרה"ג ר' אליעזר טורק שליט"א: באחד הימים נכנס בחור מיישיבת פונובויז' לביתו של הרב שך זצ"ל והבחין, כי פניו של הגאון אינם כתמול שלשום. ראשו כבד עליו, גופו חלוש וכולו נתון בסערה. חרד לשלום רבו ניגש בחבור אל הרבנית ע"ה, שמא יכול הוא לסייע בדבר מה, אם רק ייתן לו. "אתה לא יכול לעזור. כבר שלשה ימים שהרב סוער ורוגש. שלשה ימים שהוא אינו מוצא מרגוע לנפשו. הוא נתקל ברמב"ם מוקשה ונפשו אינה יודעת מנוחה!"

דף כ/ב למחוק לה מן התורה איכא בינייהו

גניזת ספר תורה בארון הקודש של הקראים

בסוגייתנו נחלקו רבי מאיר ורבי יעקב, אם את יריעת הקלף עליו כתובה פרשת סוטה, שהיה הכהן מטיל לתוך המים המאררים, אפשר להוציא מספר תורה שלם.

מכירת תשמישי קדושה לנכרים: נידון מעניין צץ ועלה בשנים האחרונות בארצנו הקדושה, אליה הגיעו רבבות שאינם מבני ברית, הרוכשים תשמישי קדושה כדי להתערות בקרב העם היושב בציון. בבני ברק אף אירע שאדם שביקש לרכוש מזוזה, הציג את עצמו כקרוב משפחה של אחד מגדולי הדור. לאחר בירור מעמיק נודע, כי אביו הוא אכן בן דודו של הרב הדגול, אך אמו נכריה... המותר למכור להם תשמישי קדושה?

מזוזה לפתח מבצרו של ההגמון: הרמ"א (י"ד סימן רצ"א סעיף ב') פוסק להלכה כי אסור למכור תשמישי קדושה לנכרי, אלא אם כן יש חשש שהנכרי יתנכל ליהודי בשל סירובו. את פסקו מבסס הרמ"א על המהרי"ל [מנהיגה הרוחני של יהדות אשכנז לפני מאות שנים. נפטר בשנת ה'קמ"ז - 1387], אשר דן על אודות הגמון שביקש מזוזה מבני הקהילה היהודית שהיו תחת חסותו כדי לקבעה בפתח מבצרו ובתמורה הבטיח להטיב עם נתיניו היהודים כל ימי חייו. בתשובתו (סימן קכ"ג) פוסק המהרי"ל כי אל להם להעניק מזוזה להגמון, זאת, על פי המבואר במסכת גיטין (מה/א) כי יש לפדות [עד כדי דמיהם] ספרי תורה, תפילין ומזוזות הנמצאים ברשות עכו"ם כדי שלא יבואו לידי בזיון. אם כן, וודאי שלכתחילה אין להעביר לרשותם מזוזה, אף אם הגוי נותן את דברתו שישמור עליה בקדושה [טעם נוסף לאיסור כתב המהרי"ל, על פי הגמרא, מנחות מג/א, האוסרת למכור טלית מצוייצת לנכרי, כדי שלא יטעו בו שהוא יהודי, וכשלו].

הנצי"ב מחדש (העמק שאלה קמ"ה אות י"ט) טעם נוסף לאיסור תשמישי קדושה לנכרים, לפי שמסירת המזוזה לנכרי מורידה אותה מקדושתה. שכן, עד כה עמדה לקיום מצווה, ואצל הנכרי תעמוד כאבן שאין לה הפוכין ולפיכך הדבר אסור, אף אם ברור שהגוי לא יזלזל בה [החידוש בדברי הנצי"ב הוא בכך שבפשוטות הורדה מקדושה נחשבת כאשר **משתמשים** בחפץ למטרה נחותה יותר, אך לדבריו גם **אי שימוש** מהווה הורדה בקדושה].

כתיבת ספר תורה עבור קראים: על פי טעמו של הנצי"ב פסק השדי חמד (חלק ה' סימן קל"ה) בשאלה שהניח על שולחנו סופר סת"ם.

בעירו של השדי חמד התקיימה קהילה של קראים [מחזיקים בפשוטי הכתובים וחולקים על מדרשי החכמים המקובלים] - מגן אבות לרשב"ץ על אבות פ' א' משנה ג]. לימים הם נזקקו לספר תורה, ומאחר

צעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו
הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחי - גבעתיים

צעילוי נשמת

הר"ר **משה לויט** ז"ל
ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב"ע ז' בכסלו תשכ"ד
ומרת **אסיה לויט** ע"ה
ב"ר אפרים ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תשס"ב
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

צעילוי נשמת

הר"ר **צבי** ז"ל
ב"ר אשר זעליג ז"ל
נלב"ע ב' בכסלו
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ברמן** ז"ל ב"ר יעקב הלוי ז"ל
נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ג **תנצב"ה**
הונצח ע"י ידידיו מר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחי

נר ה'
נשמת
אדם

שבקהילתם לא נמצא סופר סת"ם ראוי לשמו, פנו הקראים לסופר שומר תורה ומצוות, ששאל את רבו השדי חמד כיצד להתייחס לפנייתם.

איסור ושתי עצות לציוד: השדי חמד פסק, שאמנם אין לחשוש שהם יזלזלו בספר התורה ולפיקר, לכאורה, אין איסור למכרו להם, אולם לפי טעמו של הנצי"ב, שיצירת מצב שבו לא יהיה שימוש לתשמיש הקדושה - מורידה אותו מדרגתו, אין למכור להם ספר תורה, שהרי הם אינם מצטרפים למניין, וממילא קריאתם בתורה אינה נחשבת כ"קריאת התורה", ונמצא ספר התורה מונח ברשותם ללא שימוש לדבר מצווה. השדי חמד מציין שני רעיונות שנשלחו אליו כיצד למלא אחר מבוקשם של הקראים מבלי לסגת במאומה מדרישות ההלכה: לדעת הנצי"ב אפשר לכתוב ספר תורה **שייעד עבורם בלבד**, ומאחר שהספר לא עמד מעולם לשימוש של מצווה, אין במסירתו לקראים משום הורדת דרגה. **מכירת ספר תורה פסול:** אפשרות נוספת עולה מדברי החיד"א (ברכי יוסף רפ"א אות ד'), שימכרו להם ספר שנפסל... מאחר שממילא ספר תורה זה זקוק לגניזה, הנחתו בארון הקודש של הקראים אינה פחותה מגניזתו, וכפי שנהגו בירושלים בתקופתו של המהר"ם גלאנטי, שמכרו לקראים ספרי תורה שנפסלו [עיין בחשק שלמה שהקשה שיש בזה גניבת דעת, ויתכן לומר שהודיעו להם שמדובר בספר תורה פסול ולהם לא הפריע הדבר שהרי אינם מאמינים בדרשות חז"ל ולדעתם אינו פסול].

עתה, לאחר מסקנתו של השדי חמד כדברי הנצי"ב, נשוב ונעיין בדברי סוגיינתו, המביאה את דעת רבי מאיר שהכהן רשאי להוריד את ספר התורה מדרגתו על ידי מחיקת פרשת סוטה ממנו, ואף שמקיים בזה מצווה, למעשה הוא הורידו בכך מדרגתו. לכאורה יש לתמוה, כיצד מתיישבים דברי גמרתנו עם דעתו של הנצי"ב הסובר, שהנחתו של ספר תורה בלא שימוש נחשבת הורדה בקדושה? **ייחודה של פרשת סוטה:** בעל תורת הקנאות מיישב קושיה זו ואומר, כי מיוחדת היא פרשת הסוטה, בה התיר הקב"ה למחוק את שמו כדי להשכיח שלום בין איש לאשתו. לאחר שהותר איסור חמור זה, רשאי הכהן להשתמש לשם כך ביריעה של ספר תורה, אף על פי שבכך הוא מורידו מקדושתו, אולם במקום אחר אכן אין כל היתר לכך.

דף כב/ב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפי' שלא לשמה **"לעולם ילמד אדם תורה שלא לשמה"**

בסוגיינתו מבואר, כי אף על פי שיש ללמוד תורה "לשמה", דהיינו: כמטרה ולא כאמצעי, מכל מקום רשאי אדם לעסוק בתורה שלא לשמה, כי "מתוך שלא לשמה בא לשמה". לצד גמרתנו, המובאת במקומות נוספים (פסחים ג/ב, ועוד) מציגים בעלי התוספות במסכת ברכות (ד"א ד"ה העושה שלא לשמה) את דברי הגמרא (שם): "וכל העושה שלא לשמה **נוח לו שלא נברא**", ומבארים כי שתי הסוגיות עוסקות בשני מקרים שונים. גמרתנו מתייחסת לאדם הלומד מתוך מטרה לרכוש לעצמו כבוד ותהילה, ועליו נאמר - "מתוך שלא לשמה בא לשמה". ואילו הגמרא במסכת ברכות מתייחסת לאדם הלומד כדי לצבור ידע שבאמצעותו יוכל לקנטר את חבריו. זה - "נוח לו שלא נברא".

כדעת בעלי התוספות נקטו רוב הראשונים (תוספות ה"י שירילאון ברכות שם, ספר חסידים סימן רפ"ט, תוספות הרא"ש ברכות שם, הרשב"ץ, מגן אבות פרק ד' משנה ד' ועוד). אולם הריטב"א (יומא עב/א, וכן תוספות שינים ותוספות רא"ש שם) מחמיר וכותב, כי הלימוד לשם כבוד אסור גם הוא, וכוונת גמרתנו המתירה לימוד "שלא לשמה" היא, שמותר לאדם ללמוד מפני יראת העונש, ועל ידי כך יגיע ללימוד מתוך אהבת תורה. מה בכל זאת יעשה אדם הלומד תורה ואינו מצליח להגיע לדרגת לימוד תורה לשמה, וכי אין כל תועלת בלימוד? (עיין דברי שאול מגילה יח/א, לבעל השואל ומשיב). רבינו הנצי"ב זצ"ל (שו"ת משיב דבר חלק א' סימן מ"ד) מסביר כי כוונת גמרתנו "שמותר לאדם ללמוד מפני יראת העונש, ועל ידי כך יגיע ללימוד מתוך אהבת תורה לשמה, הרי שהדור הבא אחריו, שאף הוא יהגה בתורה בעקבות האב, יזכה ללמוד תורה לשמה. לשם כך כדאי לאדם לעסוק בתורה שלא לשמה, אף כל ימיו (עי"ש שהוכיח כן מהגמרא בסנהדרין קה/ב).

הגר"ח מוואלאזין זצ"ל כותב (נפש החיים בפרקים פ"ג), כי לא יתכן שאדם ילמד במשך כל ימיו לשם כבוד בלבד. זוהי, לדבריו, כוונת הגמרא **"לעולם ילמד אדם"** - מובטח לו לאדם הלומד תורה בקביעות, שזמן מה לאחר תחילת לימודו הוא יתכוון ללמוד "לשמה", אף אם בשעה שהחל ללמוד התכוון "שלא לשמה" [אמנם אין מובטח לו כי בעתיד ילמד "לשמה" בלבד, אלא שחלק מכל לימוד ולימוד יהיה "לשמה" ועל ידי כך יתעלה כל לימוד].

סוף סוף, "לשמה" זה מהו, מהו יש לכוון?

לדברי רבי יהודה החסיד (ספר חסידים סימן תתקמ"ד) "לשמה" פירושו שהלומד חושב בליבו "כל מה שאלמד - אקיים" (וכן כתב רבי חיים פלאגי בספרו זכירה לחיים חלק ב' מד/ז). החתם סופר זצ"ל (נדרים פא/א) מגדיר זאת באופן הבא: העוסק בתורה כשמטרתו היחידה היא לדעת כיצד לקיים את המצווה, אינו זוכה על ידי לימוד זה לדרגה הגבוהה של לימוד תורה "לשמה", מאחר שלא יתכן שלימוד שנועד לשם קיום המצווה יהא חשוב יותר מן המצווה עצמה, שהרי נאמר, כי "תורה מגנא ומצללא" בכל זמן, לעומת המצווה המעניקה הגנה לאדם בשעת קיומה בלבד. רק הלומד תורה "לשמה", לימוד לשם לימוד, כפי שציוונו הבורא יתברך, מתעלה לדרגה הגבוהה של לימוד התורה הראוי [ועיין נפש החיים שער ד' פ"ג ובספר רוח חיים על מסכת אבות פרק ו' משנה א': וידועים דברי האדמו"ר בעל האבני נזר זצ"ל בהקדמה לספרו אגלי טל, הובאו בהרחבה במאורות הדף היומי כרך ו' - בבא בתרא דף מג/ב]. בחידושיו למסכת פסחים (נג/ב) החתם סופר מוסיף, כי על הלומד תורה "לשמה" לכוון שהלימוד יישר את מחשבותיו ואת דעותיו לרצון ה'. יש לציין, שאף אדם הלומד "שלא לשמה", ראוי שתהיה מחשבתו להגיע מתוך כך ללימוד התורה לשמה (מעלות התורה נ"ב הוצאה החדשה).

לא לחינם נתבקש הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל, כבר בצעירותו לכהן בשיבות מפאורות, בין היתר, בשיבת חכמי לובלין - אחר פטירתו של רבי מאיר שפירא זצ"ל, ישיבת קרלין ועוד. אש התורה שיקדה בו ניכרה למרחקים.

היה זה לפני עשרות שנים, ממשיך הרב אלעזר טורק ומספר: רעייתו של הרב שך זצ"ל נזקקה לעבור ניתוח שארך 42 שעות. כל אותו היום שהה הרב שך בחדר סמוך לחדר הניתוח, ולרגע אחד לא פסק מלכת. אנה ואנה הולכיהו רגליו. מפניה זו של החדר לחברתה, וחוזר חלילה.

והנה, נשמעו נקישות קלות על דלת החדר, ועל המפתח הופיע הרב מפנונוביץ, רבי יוסף כהנמן זצ"ל, שבא לשהות עם הרב שך בשעות קשות אלו. הרב מפנונוביץ הביט אל תוך החדר, וכאשר רדמה היה שהוא מתכוון להיכנס פנימה, הוא סגר את הדלת וסב לאחוריו. "אנו חוזרים לבני ברק" אמר למלווה. בדרכו חזר הפטיר הרב מפנונוביץ: "איני רוצה לגרום לביטול תורה", ולא יסף. ויהיו דבריו לפלא.

לילה, כאשר הסתיים הניתוח הקשה, הגיע הרב שך לביתו, תשוש ולא ממאורעות היום. להפתעת מקורביו ניגש הרב שך אל שולחנו הוציא גליון וקסת, ובמשך שעותיים תימיות לא פסקה ידו מכתבה נמרצת. "אני כותב את חידושי התורה שהתחדשו לי במהלך 42 השעות ששהייתי בבית החולים!".

אין אלו ניסים, גם לא מופתים. זה פשוט עניין של סדר עדיפות. כאשר הדבר החשוב ביותר, היחיד שיש להוקיר, הוא התורה, יש לנצל כל רגע וכך הוא נהג. לא פלא, איפוא, כי אהבתו ושקיפתו אל התורה הביאה לכך שתלמיד חכם ירושלמי, רבי דוד פינקל זצ"ל, ראה במו עיניו כיצד הרב שך מקפץ ומרקד באישון ליל על מדרכותיה המושלגות של ירושלים.

זה עתה יצאתי מביתו של הרב מבריסק, הסביר הרב שך בפשטות, ושמעתי ממנו חידוש תורה נפלא. שמחתי מעמדו וחזוניתו בקשה להתפרץ, אך מפאת כבודו של הרב מבריסק הצנענית. כאשר יצאתי מביתו, התרתי לעצמי לפרוץ בריקוד של שמחה, ריקוד מתוך אושר עילאי. וכי קלה היא בעיניך? על חידוש תורה מענג שכזה לא ארקוד? אה?!"

הבה ונקרא את המשך נאומו אל לומדי הדף היומי, של גדול בתורה, שנקשר אליה בעבותות אהבה ללא גבול:

התכבדתי להביע את ברכתי אם כי קשה לי לדבר, גם מפאת מצב בריאותי. אך מפני כבוד הציבור וכבוד התורה, אומר מילים קצרות.

קיום עם ישראל לכל אורך הגלות מוכיח, שרק בארצות שלא רפו ידיה מהתורה ומהמצוות החזיקו היהודים מעמד ולא התבללו בין האומות. לא כן בארצות שרפו ידיה מלימוד התורה, והבנים והבנות נתחנכו על ברכי לימודים אחרים - הרבה מהם התבללו, ואין זכר לשום דבר קדוש. לנו אין שום עצה אחרת: דרך המלחמות שלנו, דרך הקיום שלנו, כל כל כלל ישראל מימות עולם, מה החזיק אותנו - הלכות! **גם עתה אנחנו** נמצאים בתקופה של "שחור גבעות עולם" - קמות מדינות ונפולות מדינות, מדינות עצמאיות מאבדות את עצמאותן בין-לילה, וחדלות מלהתקיים. אצלנו, יהודים, אין חידול! הלכות יש לנו! זו נצחיות!

חז"ל מספרים לנו בדף ג' ע"א במסכת מגילה, כי בהיות יהושע ביריחו, נגלה אליו מלאך שר צבא ה', וכאשר שאל אותו יהושע, "הלנו אתה אם לצרינו?" טען המלאך: "אמש ביטלתם תמיד של בין הערביים, ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה". שאל אותו יהושע: "על איה מהן באת?" והשיב לו "עתה באתי", היינו: על ביטול תורה המתרחש כעת בזמן המלחמה באתי. מיד "וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. א"ר יוחנן, מלמד שלן בעומקה של הלכה". מה היתה התביעה בזמן המלחמה? על ביטול תורה! למדנו, שכלי הזין היחיד שלנו הוא התורה. והתורה בלבד היא קיומנו.

היעיץ בהקדמת הסיודור אומר, שנס הקיום של עם ישראל גדול מניסי יציאת מצרים.

ואני שואל אתכם, רבותי: האם דווקא כשיהודים בחו"ל הוא כך? האם גם כך הוא גם כאן בארץ ישראל, כשאנחנו מוקפים בשונאים מסביב מכל מדינות העולם, כל כך הרבה מדינות, כולם עומדים ומשחזים את חרבותיהם. מה שלהם מותר - לנו

דף כד/א ואילו שב"ד מקנין להן

עריכת פדיון הבן בלי כהן

משנתנו עוסקת באשה שבעלה שוטה, או חבוש בבית האסורים, והיא אומרת כי אם האשה נוהגת באופן שצריך לקנא לה, נתונה לבית דין הרשות לעשות זאת במקום הבעל ועל ידי כך תפסיד האשה את כתובתה ככל אשה שבעלה קינא לה.

כחם של דייני בית הדין לקנא לאשת אדם החבוש בבית האסורים, נובע מהכלל הידוע: **"זכין לאדם שלא בפניו"** (ערובין פא/א כתובות א/א). כלל זה קובע, כי יכול אדם לבצע פעולת זכות [כגון זכיה במציאה] עבור חבירו אף ללא ידיעתו, ולשם כך נעשה מבצע הפעולה לשליח של חבירו אף על פי שהזוכה אינו יודע כלל על הזכיה (תוספות כתובות שם). לפיכך, גם במקרה שהבעל אינו יכול לקנא לאשתו, בית הדין הם שלוחיו לצורך הקינוי שהרי זכות היא עבורו שאשתו תסור מדרך הרעה (רש"י כה/א ד"ה עבדין). כדברי משנתנו פוסק הרמב"ם (הלכות סוטה פרק א') ואומר שבית דין יכולים לקנא לאשה ו"אוסרין אותה על בעלה לעולם" ככל בעל המקנא לאשתו.

ביטול הזכיה: "זכין לאדם שלא בפניו" אינו נעשה בכפיה, ועל כן כאשר נודע לאדם שזכו עבורו בדבר מסויים, הוא רשאי להצהיר שאינו חפץ בו ובכך לבטל את הזכיה למפרע (ראשונים קדושין כג/א ומגיד משנה הלכות זכיה ומתנה פרק ד' הלכה ב') כיוון שאין זכין לאדם בעל כרחו. ברם, מעיון בדברי הרמב"ם האומר שבית דין "אוסרין אותה על בעלה לעולם" עולה, כי לבעל שהיה חבוש בבית האסורים אין שמורה הזכות לערער אחר פעולת בית דין שקינו לאשתו (כדבריו מוכח מהגמרא כה/א), שהרי כתב הרמב"ם שהיא אסורה עליו לעולם. התמיהה המתבקשת היא, הן כחם של בית הדין לקנא לאשה נובע מדין "זכין לאדם שלא בפניו" ומדוע כאשר הבעל מודיע שאינו חפץ בזכיה, אין הזכיה בטלה?

שונא מתנות יחיה: ביישוב דברי סוגייתנו נחלקו האחרונים: דעת המחנה אפרים (הלכות זכיה ומתנה סימן ו') היא, שרק זכיה שיש בה גם צד חובה יכול אדם לבטלה למפרע, ועל כן דווקא בזכיה **ממונית**, רשאי הזוכה לטעון שאינו חפץ בה משום שאינו רוצה ליהנות מטובתם של אחרים, וכפי שנאמר "שונא מתנות יחיה" ולעולם לא היה נותן רשות לכך. לעומת זאת בסוגייתנו פעולת הקינוי היא זכות גמורה עבור הבעל, שהרי אינו נהנה מטובתם של אחרים, ולפיכך אינו יכול לבטלה, ואף אם אומר עתה שאינו חפץ בה, אנו תולים שבתחילה רצה בה ורק לאחר מכן חזר בו.

קיום מצווה-הזכות הגדולה ביותר: אולם, בעל אמרי בינה (פדה"ה סימן ז') חולק על דבריו וסובר כי הזוכה אינו זקוק להציג עילה כל שהיא כדי להסביר את רצונו לביטול הזכיה, ואילו בעל אינו יכול לבטל את פעולת בית הדין שקינא לאשתו משום שאדם אינו נאמן לומר שאינו חפץ בקיום מצווה והרי הקינוי הוא מצווה, כדברי רבי עקיבא שהלכה כמותו.

למחלוקת הפוסקים אם אדם יכול לבטל זכיה שנעשתה עבורו גם אם לא אירע לו מכך כל הפסד, יש השלכות הלכתיות נרחבות, להלן אחת מהן:

עריכת פדיון הבן בלי כהן: כידוע, אדם חייב לפדות את בנו הבכור על ידי נתינת חמישה סלעים לכהן, כנאמר (במדבר יח/ט): "וּפְדִינֵוּ מִבֶּן חֹדֶשׁ תַּפְּדָהּ". הפוסקים דנים במקרה מעניין של אב שביקש לפדות את בנו אך לא היה בנמצא כהן שיקבל את הכסף מידי. היכול האב לקיים את הפדיון על ידי העברת חמשת הסלעים לידי אחד הקרואים כדי שיזכה בהם עבור הכהן בהתאם לכלל הקובע ש"זכין לאדם שלא בפניו"? ובכן, ההכרעה בנידון תלויה באפשרותו של הכהן לסרב ולומר שאינו חפץ בזכיה זו, שכן, אם הוא רשאי לבטל את הזכיה, הבן אינו נפדה כלל באופן זה, היות שבשעת הפדיון יש להעביר את הכסף באופן מוחלט ליד הכהן, וכל עוד לא הוכרע סופית שהכסף עבר לרשות הכהן, אין לפדות את הבן על ידי נתינת הכסף לאדם שיזכה בו עבור הכהן, ומאחר שהכהן רשאי לבטל את הזכיה למפרע, אין זכייתו בכסף מוחלטת.

עתה נשוב למחלוקת הפוסקים הדנים מתי רשאי אדם לבטל זכיה שעשו אחרים עבורו, ונוכח (אמרי בינה שם), כי לדעת המחנה אפרים שאין אדם רשאי לבטל זכיה שעשו עבורו, אלא אם כן יש בה גם צד חובה, אין הכהן רשאי לבטל את זכייתו בחמשת הסלעים מאחר שהתורה זיכתה לו אותם, ואין הם מוגדרים כמתנה מידי אדם שעליה נאמר "שונא מתנות יחיה". ממילא, האב רשאי לפדות את בנו על ידי נתינת המעות לאדם שיזכה בהם עבור הכהן, שהרי בטוח הוא שהמעות עברו לרשות הכהן שלא יוכל לחזור בו. אולם, לדעת האמרי בינה, שהזוכה אינו זקוק לעילה כל שהיא כדי להסביר את מניעיו לביטול הזכיה, אין האב רשאי לפדות את בנו באופן זה, שהרי העברת הכסף לידי הכהן אינה וודאית כלל ועיקר, כי הלה יכול לוותר על הכסף באין אפשרות לטעון כלפיו כי הוא מוותר על קיום מצוות פדיון הבן, שהרי הכהן עצמו אינו מקיים כל מצווה בכך, ועל כן על האב להמתין בפדיית בנו עדי יבוא כהן לקבל את חמשת הסלעים.

להלכה הביא בספר פדיון הבן כהלכתו (פרק ח') את דעות האחרונים שנחלקו בדין זה אם מועיל זכין של בפניו לכהן לקיים מצות פדיון הבן.

דף כה/א שטר העומד לגבות - כגבוי דמי

המחאה שכובסה בתוך מכנסים

גמרתנו דנה במחלוקת בית שמאי ובית הלל (כד/א), החולקים במקרה של אשה שבעלה קינא לה ומת בטרם הושקתה במים המאורים. לדעת בית שמאי רשאית האשה לדרוש את גביית

אסור. להם מותר לירות ולהרוג ולהשמיד ולעשות שואה של איבוד מיליוני נפשות, ואילו אצלנו על חשד בעלמא בלבד איננו יכולים להתנקות. הלא גם עכשיו בארץ ישראל אנחנו נמצאים בגלות בין שבעים אומות, שה אחת בין שבעים זאבים, והעם היהודי חי אך ורק בניסים יומיומיים, למעלה מדרך הטבע. הקב"ה מכניס במוחו של מישוהו כזה רעיון וכזה רעיון, כזו סיבה וכזו סיבה לסייע לנו. אין זכות אחרת, אין שכל אחר, אין הבנה אחרת. כך היה קיומנו עד היום, וכך ימשך הלאה, כי אין דרך אחרת להבין את קיום העם היהודי. במצב של שחיטת, גזירות, שריפות - אנחנו קיימים, כשהנס של אתמול אינו כשל היום, והנס של היום שונה מזה של מחר. יהודים חיו בלי כל ד' אמות תחת הרגליים. שום דבר מדיני לא היה לנו, רק גלות וגלות וגלות. כל האומות אינן יכולות להתקיים כך. הרבה אומות - אבד זכרן ועברו ובטלו מן העולם, עד אשר אפילו שמונתיהן לא ייזכרו ולא ייפקדו, כי כשאין להן אדמה משלהן, כשאין להן מקום תחת רגליהן - חדלות הן מלהתקיים. ואילו אנחנו - אלפי שנים בגלות, בלי אדמה משלנו תחת רגלינו - ואנחנו חיים וקיימים! אין זאת אלא מפני שאנחנו עם מיוחד, "עם לבדד ישכון", עם של "אל תקרי הליכות, אלא הלכות".

הדרך שלנו היא דרך של תורה! של לימוד! של בית המדרש! החומש הוא הנשק היחיד שלנו! יהודי נכנס לבית המדרש ושופך שיחו בתפילה לפני השם יתברך, שרק בידו לתת לו את צרכיו וחסרונו. זה מחזיק אותו. הוא מבקש מהבורא רפואה ובריאות ופרנסה ודעת. יהודי כזה הוא הנשק מתבולל. יהודי כזה מאושר ושמו ביהדותו, בקשר התמידי שלו עם הבורא יתברך. אין מאושר ממנו בעולם! איך המבט שלו על הגוי, הגוי העשיר, החכם כביכול, השליט עליו? היהודי בז לו בלבד, אף על פי שהיהודי עני והגוי עשיר, כיון שאני היהודי - "אתה חברתנו!"

דרכי המלחמה והטקטיקה של הגויים בנויות על עוד נשק ועוד נשק. עוד כלי זין ועוד כלי משחית, אבל לא כן הוא חלק יעקב. לא זוהי דרך מלחמתנו ולא זוהי דרך נצחוננו. לנו יש רק דרך אחת: לימוד התורה! זהו נשקנו, זה אושרנו, זו הצלחתנו, זה קיומנו, זו חיותנו. שום שרפות לא יכלו לנו. **שרפו את ספרי הקודש שלנו - הגוילים נשרפו, אבל האותיות נשארו פורחות! והאותיות הקדושות הללו של התורה הקדושה הן סוד קיומה של האומה הישראלית.**

יהודים יקרים ואהובים! זה הוא הדף היומי שהיהודי ילמד, שייכנס לבית המדרש, אז הוא מאושר. הוא איננו עושה טובה לאף אחד, אלא אך ורק מיטיב עם עצמו ועושה את עצמו למאושר באדם. כשהוא לומד, אז הוא בז לולעג לכל צרות וטרדות העולם הזה. אמנם כן הוא מודאג בענייני פרנסה, מאין יבוא עזרו? הוא לומד דף גמרא, ואז הוא מתמלא בכזה מין אושר וחדווה וביטחון מהבורא יתברך: אה, בוודאי השם יתברך יעזור! יותר מזה אין יהודי יכול לעזור לעצמו. רק בדרך זו, וזה הוא יהודי!

יהודים יקרים! האם בתביעה אנחנו באים אליכם, כשאנחנו מציעים לכם ללמוד את הדף היומי? האם עול כבד באנו להטיל עליכם? לא ולא! אדרבה! אנחנו באים להנעים לכם את החיים ולעשותם מאושרים בלימוד הדף היומי! היכנסו נא לבית המדרש, הפרישו לכל הפחות שעה אחת מהיממה ללימוד הדף היומי, ואז ימתקו וינעמו לכם גם שאר 23 השעות ביממה. תהיו מאושרים, טעמו נא זאת! טעמו וראו כי טוב ה'! כמה מאושר הוא הולמד! ועל כן יש לאדם לקבל על עצמו בקבלה גמורה להמשיך יום יום ללכת ללמוד!"

★ ★ ★

השבוע, לפני שמונים ושמונה שנים, סיימו לראשונה את מסכת ברכות במסגרת הדף היומי. **יפיץ** כל לומד דף יומי את המסר בקרב חבריו ומכריו, יביאם אל בית המדרש, ויזכו רבים ליהנות מנועם התורה ולהביא אושר לחייהם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כא/א מי לא פלגאן בהדייהו

310=620:2

כיוון שהנשים חולקות עם הגברים בשכרם, על כן אמרו חז"ל כי לכל צדיק מעמידים ש"י עולמות (עוקצין ג'יב וסנהדרין ק/א) כנגד תר"ג מצוות דאורייתא ועוד ז' דרבנן מגיע לו לאדם תר"כ עולמות, וכיון שהוא חולק עם האשה, הרי לו ש"י בדיוק... (כוס הישועות, הקדמה, בשם המגלה עמוקות, עיי"ש עוד).

דף כב/א זרע אדם וזרע בהמה

לא תעמוד על דם רעך...

רבי אייזל חריף לחם בחוטאים ובפושעים שבעירו. פעם נודע לו על השוחט שהוא חשוד בקלות ראש ובעבירות שבפרהסייה. שלח אליו: מעתה אסור אתה בשחיטת בהמות.

התחכם הלה ושאל: ומה בדבר עופות?

החזיר לו רבי אייזל: בגמרא (כא) מכונים עמי הארץ החשודים בעבירות כ"בהמה". לפיכך אסור אתה דווקא בבהמות משום לא תעמוד על דם רעך...

דף כב/ב שמעשיהו כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס

שכר כפנחס

בפרנקפורט התעורר ויכוח בין הגבאים על אודות החזן שביקש להעלות את שכרו ולהשוותו לשכרו של הרב שהיה באותה עת רבי פנחס הורביץ בעל ההפלאה.

כשמע מכך ההפלאה, חיך ואמר: הלא הוא עושה מעשה זמרי - מזמר - ומבקש שכר כפנחס (הרב)...

לעילוי נשמת

הר"ר מנשה יונה חיים ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל נלב"ע ח' בכסלו תשע"א

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידיו

הר"ר ישראל וסימה שכטר ה"ו חיפה

כתובתה מיורשי הבעל אף על פי שכל סוטה מפסידה את כתובתה. בית הלל חולקים וסוברים, כי גם במקרה זה הפסידה אשה זו את כתובתה.

הגמרא מבארת את המחלוקת, כי בית הלל סוברים שהיא אינה יכולה לגבות את כתובתה מיורשי בעלה, שכן "המוציא מחברו עליו הראיה" (בבא קמא מו/א), ורק אם תביא ראיה שאכן לא נטמאה, תוכל להוציא ממון מידי יורשי בעלה. אולם בית שמאי חולקים וסוברים שהיא יכולה לגבות את כתובתה, שכן, "שטר העומד לגבות כגבוי דמי", כלומר: מאחר שהיא מחזיקה בידה שטר כתובה, בו כתב בעלה שהוא מתחייב לה ממון אותו היא תקבל אם הוא ימות או יגרשנה, הרי היא נחשבת כמוחזקת בכסף הכתובה מאותו זמן בו שטר הכתובה ניתן לה. ממילא, כאשר היא גובה אותו כעת אין זה נחשב שהוציאתה אותו מידי יורשי בעלה, שהרי כסף זה נחשב כגבוי זה מכבר.

תשלום בהמחאה ללא פרטים מזהים: הכלל "כל העומד לגבות כגבוי דמי" בא לידי ביטוי גם בימינו, בעת שימוש בהמחאות כאמצעי תשלום. דוגמה לדבר: אדם קנה סחורה מחבירו ושילם עבורה בהמחאה. לאחר מכן המוכר ביקש מן הקונה לבטל את ההמחאה ולקבל המחאה אחרת חליפתה, מפני שההמחאה הראשונה נשכחה על ידו בתוך כיס מכנסיו שכובסו, וכעת היא מטושטשת לחלוטין ואינה שמישה.

לכאורה אין כל עילה לכך שהקונה יסרב לבקשת המוכר. אולם, הקונה לא זכר את מספר ההמחאה שכובסה, ועל כן לא היה באפשרותו לאמת את דברי המוכר ולבדוק אם אכן לא נעשה שימוש בהמחאה, ומסיבה זו הוא גם מנוע מלבטל את ההמחאה. המוכר שרצה לחזק את דבריו, הביא את דברי השולחן ערוך (ח"מ סימן ע"ה סעיף ט') הפוסק, שבעל חוב המודה בעובדה שהוא לווה מעות, אך אינו יודע אם פרען - חייב לפרוע את חובו, משום ש"ברי ושמא ברי עדיף" במקום שיש ודאי חוב וספק פרעון (ש"ך שם). לפיכך, טען המוכר, כי מאחר שהקונה מודה שהתחייב ממון עבור הקניה, ממילא, כאשר אינו יכול לבדוק אם החוב נפרע, הרי זה "ברי ושמא" עם חזקת חיוב, ועליו לפרוע למוכר את החוב.

אולם, להלכה, לפי הכלל הנאמר בסוגייתנו ש"שטר העומד ליגבות כגבוי דמי", אין הקונה צריך לשלם למוכר מאומה, מפני שהגדרתה של המחאה אינה רק כפיסת כנייר שבאמצעותה אפשר לגבות כסף בעתיד על ידי הצגתה בבנק, אלא כבר מעת שניתנה לקונה הרי היא נחשבת כגבוייה כי בכל רגע ניתן להוציא ממון באמצעותה, ומעתה על המוכר מוטלת החובה להוכיח כי הקונה עדיין לא פרע את חובו, ואם לא עשה כן - פטור הקונה מתשלום כל שהוא (פתחי חושן פרק ב' ס"ק צ"ג על פי נתיבות המשפט נ"ד ס"ק א'). [בסיום הדברים, לא ניתן להתעלם מהשאלה המתבקשת, כיצד פוסקים הלכה כבית שמאי, אף על פי שבכל מקום הלכה כבית הלל? התשובה לכך היא, שבנידון זה לא נחלקו בית הלל על יסוד "שטר העומד לגבות - כגבוי דמי", אלא לעניין ממון הנמצא ביד הלווה, שהשטר שמחזיק בידו המלווה אינו גורם לכך שהוא מוחזק בממון יותר מאשר הבעלים עצמם. אולם, לכל שאר העניינים גם בית הלל מודים בכלל זה].

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

